

Conas a Ghoid an Pentagon 158 Milliún Dollar ó Eilvéis

Samhlaigh go siúlann tú isteach i mbialann, go n-ordaíonn tú buidéal fíona agus stéig, agus go ndéir an freastalaí leat: “Íoc as an bhfíon roimh ré; gearrfaimid an stéig ort nuair a thagann sí.” Tugann tú an t-airgead don fhíon láithreach — go pras, le dea-mhéin. Téann na huaireanta thart. Tá an chistin ciúin — gan fhíon, gan stéig, gan rud ar bith. Nuair a dhéanann tú gearán agus a deir tú go bhfuil tú ag reo aon íocaíochtaí breise go dtí go dtaispeánfar rud éigin i ndáiríre, déanann an bainisteoir meangadh gáire agus freagraíonn: “Ó, tá do chuid airgid fíona tógtha againn cheana féin agus curtha i dtreo na stéige. Is aon tábla mór amháin é ar aon nós — ligeann ár bpolasaí dúinn airgead a aistriú idir d’orduithe nuair a bhíonn easnamh ar thaobh amháin. Tá an chistin ag obair go dian sa chúl... ach ní ar do bhordsa faoi láthair.”

Sin go díreach mar a mhothaíonn an Eilvéis faoi láthair.

I ndeireadh mhí an Mhárta 2026, nocht craoltóir poiblí na hEilvéise SRF go raibh na Stáit Aontaithe tar éis timpeall 126 milliún franc Eilvéiseach — thart ar 158 milliún dollar SAM — a atreorú go ciúin ó na híocaíochtaí a bhí íoctha ag an Eilvéis cheana féin, ina n-iomláine agus in am, i dtreo a cláir trodaire F-35. Aistríodh na cistí sin taobh istigh de chiste iontaobhais comhthiomsaithe amháin de chuid na nDíolachán Míleata Eachtrach (FMS) chun easnaimh a chlúdach ina conradh ar leith um chosaint aeir Patriot, cé gur reoigh Bern íocaíochtaí Patriot go díreach mar gheall ar na moilleanna ollmhóra seachadta de bharr tosaíochta na Stáit Aontaithe do chomhghuaillithe eile. Fuair an Eilvéis, custaiméir eiseamláireach nár bhíonn mall riamh ag íoc, amach go raibh a híocaíochtaí dea-mhéine á n-athchur i leabhair go ciúin chun sreabhadh airgid a choinneáil chuig Lockheed Martin d’ainneoin gan aon dul chun cinn infheicthe ar a horduithe féin.

Ordú Patriot na hEilvéise: Athshocrú Tosaíochta, Ní Mainneachtain

Mar chuid dá clár nua-aimsearaithe Aeir2030, d’ordaigh an Eilvéis cúig aonad tine Patriot (cadhnraí) in éineacht le suas le 36 trodaire stealth F-35A Lightning II (laghdaíodh é níos déanaí go timpeall 30 ar chúiseanna costais). Téann an dá chlár trí chóras na nDíolachán Míleata Eachtrach SAM. Chomhlíon an Eilvéis gach sceideal íocaíochta gan mhoill.

Bhí seachadtaí Patriot le tosú ar dtús idir 2026–2028. In 2025 luaigh Washington tosaíocht don Úcráin ar dtús, rud a chuir seachadtaí na hEilvéise siar. Ansin phléasc an choimhlint leis an Iaráin, agus chuir an Pentagon tosaíocht na hEilvéise níos ísle fós. Faoi thús 2026 dúradh le Bern go raibh an t-amchlár sleamhnaithe ceithre nó cúig bliana — b’fhéidir níos faide — agus tháinig boilsc ar chostais an chlár suas le 50 faoin gcéad, ó thart ar 2 billiún go 3 billiún franc Eilvéiseach. I bhfómhar 2025 reoigh an Eilvéis íocaíochtaí breise Patriot, ag áitiú nach raibh oibleagáid uirthi leanúint ag íoc gan dul chun cinn infhíoraithe i ndéantúsaíocht nó seachadadh.

Bhí a chostais féin agus brúnna táirgthe ag clár F-35 freisin, ach lean an Eilvéis ag déanamh na n-íocaíochtaí sin isteach sa chiste comhroinnte, ag súil go hiomlán go gcaithfí leis an dá chlár mar rudaí ar leith.

An Dodhóchas Matamaitice sa Choimhlint leis an Iaráin

Níor tharla sé seo i bhfolús. Chaith na Stáit Aontaithe agus Iosrael trí idircheapóirí Patriot ag ráta scanrúil sa chogadh in aghaidh na hIaráine. I gcéad cheithre lá an choimhlint amháin, scaoil fórsaí SAM agus

comhghuaillithe 943 diúracán Patriot — thart ar aschur iomlán táirgthe 18 mí faoi ghnáthrátaí síochána.

Cosnaíonn gach idircheapóir Patriot PAC-3 MSE thart ar 3.9–4.2 milliún dollar. Cosnaíonn na drones Shahed Iaránacha saora a bhí á scaoileadh acu idir 20,000 agus 50,000 dollar an ceann. Tá thart ar 10,000 de na drones seo á monarú ag an Iaráin in aghaidh na míosa. Níl na matamaitice maithiúnach:

- Cosnaíonn urchar Patriot amháin thart ar 100 oiread níos mó ná an drone Shahed meánach.
- Ag na rátaí táirgthe reatha (~50–60 diúracán in aghaidh na míosa), thógfadh sé breis agus 16 bliain díreach chun mí amháin d’aschur drone na hIaráine a mheaitseáil — ag glacadh le héifeachtúlacht foirfe nach bhfuil riamh ann sa chomhrac.

Fiú le gealltanas Lockheed Martin an táirgeadh a cheathrú go 2,000 diúracán in aghaidh na bliana, fanann an mhatamaitic dodhéanta: $10,000 \text{ drone in aghaidh na míosa} \div 167 \text{ diúracán in aghaidh na míosa} = \mathbf{60 \text{ mí (5 bliana)}}$ díreach chun ráta táirgthe reatha na hIaráine a mheaitseáil — agus glacann sé seo le héifeachtúlacht idircheaptha foirfe, rud nach dtarlaíonn riamh sa chomhrac fíor.

Téann an dodhóchas matamaitice seo thar theip straitéiseach — léiríonn sé sárú bunúsach ar an mbonn conarthach. Nuair a éiríonn comhlíonadh dodhéanta matamaiticiúil de bharr imthosca atá go hiomlán faoi smacht an díoltóra (tosaíocht a thabhairt do chustaiméirí eile ar chúiseanna geo-pholaitiúla), maithfear oibleagáid an cheannaitheora chun feidhmiú faoi phrionsabail an dlí idirnáisiúnta. Mheas an Eilvéis go ceart go raibh an gealltanas seo maidir le méadú gan brí i bhfianaise buntáiste táirgthe sáraitheach na hIaráine. Bhí dáta seachadta na bPatriot Eilvéiseach sleamnaithe go héifeachtach go héigríoch, ní mar gheall ar mhoilleanna táirgthe, ach toisc go raibh an cur chuige straitéiseach iomlán doomed go matamaiticiúil. Spreag an measúnú réasúnach seo — bunaithe ar anailís straitéiseach, ní ar leisce íocaíochta — Bern chun na híocaíochtaí forásacha a chur ar fionraí.

Is é an dodhóchas matamaitice seo an fíorchúis ar ghlac an Pentagon le hairgead F-35 na hEilvéise a atreorú. Ní raibh baint ag an aistriú airgid riamh le cabhrú leis an Eilvéis a córais mhoillithe fada a fháil. Ba éard a bhí ann ná manóver d’aon ghnó chun cistí cháiníocóirí na hEilvéise a úsáid chun iarracht chogaidh Mheiriceá féin sa Mheánoirthear a mhaoiniú — línte táirgthe a choinneáil ag rith agus idircheapóirí ag sreabhadh le haghaidh oibríochtaí SAM agus Iosraelacha in aghaidh na hIaráine, fiú agus ordú na hEilvéise féin fós íseal tosaíochta agus gan seachadadh. Go bunúsach, cuireadh iallach ar an Eilvéis neodrach an choimhlínt chéanna a mhaoiniú a rinne a seachadtaí Patriot dodhéanta sa chéad áit.

An Bealach Éalaithe sa Chiste Comhthiomsaithe

Faoi rialacha FMS, sreabhann **gach** íocaíocht Eilvéiseach le haghaidh airm SAM — F-35anna, Patriots, nó rud ar bith eile — isteach i gciste iontaobhais comhthiomsaithe amháin atá á bhainistiú ag an Pentagon. Ceadáíonn teanga an chonartha go sainráite do na Stáit Aontaithe airgead a athdháileadh idir cláir an chustaiméara féin nuair a léiríonn taobh amháin easnamh.

Chaith an Eilvéis leis an dá chonradh mar phointí ghíarála ar leith agus ghníomhaigh sí le dea-mhéin. Chuir sí íocaíochtaí Patriot ar fionraí agus bhí sí ag súil go bhfanfadh airgead F-35 teoranta don chlár sin. Ina áit sin, d’aistrigh an Pentagon an t-airgead atá ann cheana ó F-35 chun taobh Patriot a choinneáil beo, ag seachaint an reo go hiomlán. Lean an t-airgead ag sreabhadh chuig Lockheed Martin agus a chomhpháirtithe cé nach raibh mórán nó aon dul chun cinn ar sheachadtaí a bhain go sonrach leis an Eilvéis do cheachtar den dá chóras. Chun an poll a líonadh ina buiséad F-35 dá bharr, b’éigean don Aireacht Cosanta Eilvéiseach na mílte milliún franc cánach breise a chur chun cinn roimh an sceideal.

Iarmhairtí Polaitiúla san Eilvéis

Dheimhnigh stiúrthóir Armasuisse Urs Loher, príomhoifigeach armálacha na hEilvéise, an t-athrú treo don SRF ach ní raibh sé in ann an méid a chur síos go poiblí ach mar “suim íseal trí dhigit milliún”. Thug sé an staid “an-mhíshásúil”. Spreag an eachtra ceisteanna parlaiminteacha i mBern agus glaonna athnuaite ar imscrúdú iomlán. Tá reachtóirí trasna an speictrim ag plé go hoscailte anois an bhfuil sé le gearradh ar ordú F-35 níos mó fós nó roghanna Eorpacha (mar shampla SAMP/T na Fraince) a lorg le haghaidh

riachtanais chosanta aeir amach anseo chun spleáchas den chineál seo ar sholáthraí a sheachaint a chuireann comhpháirtithe beaga neodracha ar chúl an scuaine.

Athbhreithniú Morálta agus Eiticiúil

Níl aon chúirt choiriúil idirnáisiúnta ann a ionchúiseoidh é seo mar “ghoid” nó “calaois”. Ach de réir aon chaighdeán morálta nó eiticiúil — agus go cinnte faoi phrionsabail an dlí coiteann maidir le conarthaí, dea-mhéin agus saibhriú gan chúis — mothaíonn manóver an Pentagon do-dhealaithe ó dhéileáil mímhéiniúil. D’íoc an Eilvéis in am, chomhlíon sí gach oibleagáid, agus níor chleacht sí ach a ceart chun íocaíochtaí breise a choinneáil siar ar chlár a cuireadh i leataobh go héifeachtach go dtí an neamhní.

Nochtann an t-eachtra seo sárú bunúsach ar cheannasacht: fuair cáiníocóirí na hEilvéise a mhaoinigh cosaint a náisiúin amach go raibh a gcuid airgid á atreorú chun cogadh ionsaitheach SAM sa Mheánoirthear a mhaoiniú. Ní raibh sé seo riamh ach díospóid chonartha amháin. Ba éard a bhí ann ná tír neodrach á iallachú chun coinbhleachtaí a mhaoiniú atá go hiomlán lasmuigh dá leasanna slándála, agus dollaracha cánach a saoránach á n-úsáid chun críocha a théann go díreach i gcoinne pholasaí eachtrach seanbhunaithe na hEilvéise maidir le neodracht.

Is cloch choirnéil den dlí idirnáisiúnta é prionsabal *pacta sunt servanda* (“caithfear comhaontuithe a choinneáil”). Cé go bhféadfadh teanga theicniúil an chiste comhthiomsaithe FMS “duilleog fíge” chonartha a thabhairt do na Stáit Aontaithe, cuireadh spiorad na socruithe — íocaíochtaí bunaithe ar dhul chun cinn atá ceangailte le seachadadh infhíoraithe — faoi bhagairt. Níor iarr an Eilvéis ach an feidhmíocht a raibh sí tar éis conradh a dhéanamh uirthi. Ina áit sin, atreoraíodh a cuid airgid chun clár a cuireadh síos tosaíocht air ar chúiseanna a bhí go hiomlán lasmuigh de smacht Bern a fhorghníomhú.

Tá taithí na hEilvéise anois mar chuid de thaifead atá ag fás ar an bhfáth ar chóir do náisiúin a bheith thar a bheith aireach faoi dhul isteach i gconarthaí cosanta le monaróirí SAM. Tá droch-cháil forbartha ag na Stáit Aontaithe mar chonraitheoir cosanta — ceann a thugann tosaíocht do chustaiméirí a bhfuil naisc pholaitiúla acu thar oibleagáidí conartha, a úsáideann bealaí éalaithe airgeadais chun an luach is mó a bhaint amach beag beann ar sheachadadh, agus a thógann spleáchas ach chun é a shaothrú chun críocha geo-pholaitiúla. Tugann cistí comhthiomsaithe áisiúlacht riaracháin don díoltóir ach baineann siad an ghíaráil atá beartaithe ón gceannaitheoir. Nuair a íocann tú roimh ré as an bhfíon agus cuireann an bhialann an méid i dtreo stéige nach dtagann choíche — agus an cócaireacht fhíor ag tarlú d’ordú práinneach duine eile — foghlaimíonn tú go tapa cé atá i ndáiríre i gceannas ar an tábla.

Cibé an féidir le Bern cúiteamh, pionóis nó trédhearcacht níos fearr a fháil, fanfaidh sé le feiceáil. Faoi láthair, seasann an eachtra seo mar chás téacsleabhar clasaiceach den chumhacht neamhchothromaithe i gconarthaí cosanta: scríobhann an ceannaitheoir na seiceanna, comhlíonann sé gach spriocdháta, agus fós brúitear é/i go cúl na líne. Ní dhearna an Eilvéis aon rud mícheart. Ní dhearna sí ach fáil amach, ar an mbealach crua, nach mbíonn dea-mhéin i gcónaí á comhlíonadh nuair a ghlaonn an práinn gheo-pholaitiúil.